ISSN 2078–4333. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2016. Випуск 38. С. 360–367
Visnyk of the Lviv University. Series International Relations. 2016. Issue 38. P. 360–367

УДК 811. 133. 1’ 373. 45 : 811. 111

ЗАПОЗИЧЕННЯ НА ТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ (ФРАНЦУЗЬКО-АНГЛІЙСЬКІ МОВНІ КОНТАКТИ)

Галина Рабош

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-41-98,
e-mail: galyna.rabosh1@gmail.com

Прагнення до економічного єднання світу, тобто до глобалізації, викликає тенденцію до його мовного єднання. Аналіз англійських запозичень дає підставу виокремити три їхні типи: інтегральні, гібридні та «шкідливі» запозичення. Інтегральні запозичення зводяться до незмінного запозичення форми та змісту слова чи словосполучення без будь-якої графічної адаптації. Гібридні запозичення включають запозичене значення з частковим запозиченням будови іноземного слова. Так звані «шкідливі» запозичення зводяться до запозичення компонентів, які дають змогу утворити нове слово, коли ані форма, ані значення не зафіксовані у мові-джерелі. Отож у французькій мові доволі часто трапляються слова, які, поєднуючи англійські складові, не відповідають лексичним значенням англійських термінів. Відбувається семантичне, морфологічне та фразеологічне калькування. Морфологічне калькування фактично асимілює запозичене англійське значення слова шляхом його дослівного перекладу: *supermarché – supermarket.*

Фразеологічне калькування часто називають ідіоматичним. Семантичне калькування полягає у накладанні запозиченого значення на ті слова, які вже існують у мові-реципієнті. Синтаксичне калькування зводиться до запозичення елементів англійської синтаксичної структури. Інтернаціоналізація численних англійських термінів сприяє полегшенню спілкування в галузі науки, техніки, виробництва, спорту. Отож запозичення є цілком виправданими та потрібними, якщо вони не завдають шкоди еволюційному розвитку мови-реципієнта.

***Ключові слова*:** глобалізація; запозичення; калькування; аналіз.

Англійською мовою спілкуються сьогодні у фінансово благополучних країнах з високим рівнем забезпеченості та багатими академічними традиціями. Сьогодні англомовна культура глобальна. В основі політики глобалізації лежить англо-американська модель суспільства, її економіки, культури, мовним наслідком чого стає функціонування у світі англійської мови в обширному просторі. Прагнення до економічного єднання світу, тобто глобалізації, викликає тенденцію до мовного єднання. Функціонування мов народів світу у зв’язку з глобалізаційними процесами зазнає значних динамічних змін. Якщо раніше така залежність проявлялася в межах однієї держави, то впродовж кількох останніх десятиліть вона стала помітнішою на рівні світового мовного процесу.

В епоху глобалізації, коли переміщення людей і капіталу відкрите, запозичення з англійської мови абсолютно обгрунтовані, а позитивний бік цього явища абсолютно реальний, загальне володіння англійською мовою забезпечує природну людську потребу взаєморозуміння у світовому масштабі, в якому англійська мова домінує. Французька мова не є винятком, вважає П’єр Берть’є

© Рабош Галина, 2016

[1], оскільки вона, поряд з латинськими та грецькими термінами, включає англійські слова для вираження певних регіональних чи етнічних ідентифікацій англійської мови.

Як глобальний чинник, вплив англо-американської лексики відчутний, насамперед, у комп'ютерній і діловій мові, мові Інтернету, у соціальних мережах. Всепоширеність застосування англійської термінології часто-густо означає фактичне ігнорування власних еквівалентів. Це стосується вживання англійських термінів (зокрема, у французькій фаховій мові) за наявності їхніх власних еквівалентів, наприклад: *to generate – engendrer (породжувати, створювати*) у французькій мові. Зазначимо, що термін *to generate* не зберігся в класичній французькій, за винятком сфери науки та техніки. Позитивним явищем такого запозичення є утворення іншого французького слова (*se généraliser – поширюватися, набирати розмаху*).

У ситуації надмірного поширення англійської мови фахівці побоюються, що результатом дії такої тенденції може стати подальше домінування англійської мови і, як наслідок, витіснення або ж вимирання інших мов, носіями яких може бути малочисельна спільнота. В цьому контексті експерти зазначають, що запозичення не можуть відбуватися абсолютним чином без розумного соціолінгвістичного аналізу. Як вважає канадський лінгвіст Крістіан Люб'є, слова не можуть взаємозамінюватися користувачами на свій розсуд, спонтанно та хаотично [2]. На думку Крістіана Люб'є, чим більше люди, які користуються запозиченнями, володіють лінгвістичною компетенцією, тим більше запозичення є доцільними та прийнятними. А, отже, недоцільно було б вживати у французькій мові *training* замість *entraînement; speech* замість *discours; meeting* замість *rencontre, manifestation*; *loser* замість *pendant* тощо [2].

Проте варто визнати: малоймовірно, що всі користувачі запозичень адекватно зважатимуть на доцільність чи недоцільність вживання англійських запозичень, оскільки ці процеси набрали сьогодні масового характеру. Отож такий підхід не завжди виявляється об'єктивним.

Вплив англійської мови на граматику та фонетику інших мов відбувається важче та значно повільніше, аніж на їхню лексику. Проте фахівці констатують факт так званого синтаксичного калькування з інших мов, яке зводиться до засвоєння синтаксичних норм англійської мови. Можемо констатувати, що у французькій мові функціонують вирази з вживанням запозичених конструкцій з англійської мови. Це стосується прийменникових висловів. Ми наштовхуємось на такі вирази у французькій мові: *être sur l'avion* замість *être dans l'avion, passer sur le feu rouge* замість *passer au feu rouge, parler politique* замість *parler de la politique.*

Іноді можна наштовхнутись на факт калькування порядку слів з англійської мови. Прикладом синтаксичного калькування може бути словосполучення у французькій мові: *un court trois semaines* замість *trois courtes semaines, un bas taux d'intérêt замість un taux d'intérêt bas, une erronée politique* замість *une politique erronée,* коли зберігають англійський порядок слів у реченні (прикметник перед іменником) або ж додають сполучник до англійського

запозиченого слова – *insister que* [2]. Отже, вплив англійських запозичених синтаксичних норм абсолютно очевидний.

Широкі глобалізаційні процеси не могли не вплинути на появу особливих соціолектів. Наприклад, сучасна німецька мова відчуває вплив мови іммігрантів з Туреччини. Німецький соціолінгвіст Діана Мароссен зазначає, що у середовищі німецьких школярів з'явився особливий німецько-турецький соціолек. Йдеться не тільки про поєднання німецьких та турецьких слів і їхню заміну, а й про запозичення граматичних структур з турецької мови. Як і турецька мова, цей соціолект відмовляється від артиклів і прийменників. Отож у розмові німецьких школярів можна почути: gest du Bus? Kommst du mit Kino? – Збираєшся автобус? Ідеш кіно? (відсутні прийменники) [3]. Простежуються так звані просодичні ознаки: уривчаста мова, гортанна, збуджена мова в ситуаціях, коли справа стосується престижу того, хто говорить.

Фахівці зауважують, що такі об'єктивні чинники, як поширеність Інтернету, спричинили надмірне спрощення деяких світових мов (іспанська, французька).

Під домінуючим впливом панівних мов мова-реципієнт ризикує стати видозміненою системою мовної комунікації. Як стверджують фахівці, мова індіанців ***quéchua*** в Болівії перебуває під сильним тиском поширення іспанської мови, що може спровокувати штучне її витіснення та, навіть, фактичне викорінення (зауважимо, що ***quéchua*** є другою державною мовою в Перу).

У цьому контексті зазначимо, що навіть люди однієї іспаномовної нації щораз менше спроможні розуміти розмовну мову іншої іспаномовної нації, що є наслідком не тільки внутрішніх причин, а й зовнішніх. Наголосимо, що іспанська мова у США – друга за поширеністю після китайської: кількість іспаномовних сягає майже 43 млн осіб, тобто 14 % від усього населення країни. У деяких штатах (Арізона, Техас) уже неможливо влаштуватися на хорошу роботу, якщо не володіти іспанською. Проте, попри всю кількісну міць, іспанська мова має свої проблеми, які часто стають предметом обговорень на міжнародних конгресах [3].

Упродовж останніх десятиліть англійські запозичення у французькій мові характеризувалися прагненням французів до численних скорочень, коли вживають переважно англійські терміни. І в цьому можемо вбачати інший разючий негатив запозичень. Французи вдаються на свій розсуд до різних скорочень слів, аби отримати фактично новий термін, який може бути відсутній в англійській мові: *Viens-tu déjeuner au self? – Oh, le coureur … tu as vu* се *sprint? – La morue a fait un de ces booms. Il n'a l'air très cool, ce garçon. Si nous faisons un sit-in ? – Passe-moi un pull.*

Аналіз англійських запозичень, здійснених Крістіаном Люб'є, дає підставу виокремити три типи лексичних запозичень: інтегральні, гібридні та «шкідливі» запозичення та калькування [1].

Інтегральні запозичення зводяться до незмінного запозичення форми та змісту слова чи словосполучення, без будь-якої графічної адаптації: *staff, shopping, bag, lobby, artefact, demotion, jockey, lad, paddock, turf.*

Гібридні запозичення включають запозичене значення з частковим запозиченням будови іноземного слова: *dopage, focusser, coach de vie* (додають французькі суфікси чи закінчення до англійських термінів).

«Шкідливі», (часто їх називають хибними, імітованими) запозичення зводяться до формального запозичення компонентів, які дають змогу утворити нове слово, коли ані форма, ані значення не фіксують у мові-джерелі. Отож у французькій мові доволі часто трапляються слова, які, поєднуючи англійські складові, не відповідають лексичним значенням англійських термінів. Таких термінів у французькій мові є чимала кількість, наприклад: *footing, brushing, couponing, pressing.* Таке слово, як *brushing*, є повністю французьким утворенням у канадській французькій з англійського *blow-drying* (англ.) – *séchage à la brosse* (щіткоподібний засіб для сушіння).

Інколи імітовані запозичення мають своїм корінням так зване лімітоване значення, коли одне значення визначає два і більше смислів [2]. Наприклад, англіцизм *slip* (бюстгалтер, спідня сорочка) вживають у французькій мові для визначення в широкому сенсі слова спідньої білизни як для чоловіків, так і для жінок, тоді як в англійській мові *briefs* означає чоловічу спідню білизну, а *panties* – жіночу білизну.

Зазначимо, що запозичення як з англійської мови, так і з інших мов зазнають впливу власних фонетичних норм мови-реципієнта. До прикладу, французька мова з запозиченням іноземних термінів вносить свої власні фонетичні корективи: *une corrida* (з наголосом на останньому складі); *un iceberg* – з норвезької мови, яке вимовляють як *issberg, a* не як a*isseberg*; *le chocolat* – з мови ацтеків (Мексика); *la comedia dell'arte* – з італійської мови, вжите у значенні *comedie de fantaisie* – інтригуюча комедія, *beefsteak* перетворився *bifteck* (*biftèque).* Ці терміни функціонують у французькій та інших мовах ще з XVIII століття.

Калькування може бути семантичним, морфологічним та фразеологічним. Морфологічне калькування фактично адаптує англійське значення слова шляхом дослівного перекладу [2]: *supermarché – supermarket, centre jardin – garden center.* У цьому контексті наведемо інші запозичення з англійської мови: *parco-métro* від англійського *parking meter* чи *avertisseur sonor* від англійського слова *klaxon.*

Фонетичне калькування зводиться до збереження англійської вимови. Наприклад, у слові *pigama* збережено англійську вимову – *pidjama*. Допускається навіть вимова «s» наприкінці слів.

Фразеологічне калькування часто є ідіоматичним. У цьому випадку можна говорити про англійські фразеологізми, значення та структура яких цілковито відповідають їхнім французьким еквівалентам, коли відбувається асиміляція іноземного змісту до вже існуючих у мові сталих висловів: *avoir des bleus – to have the blues; voyager léger – to travel light; contre la montre – againt the watch.*

Семантичне калькування полягає в накладанні запозиченого значення на ті слова, які вже існують у мові-реципієнті, проте не завжди відповідають

англійським значенням. Наприклад: *introduire* від англ. *introduce* застосовують замість *présenter; gradué (graduate)* замість власне французького *diplômé*.

Часте вживання слова *sophistiqué*, яке запозичено від англійського *sophisticate (надскладний, детальний, досконалий)* для французької мови стало справжнім тіком або надзвичкою. Якщо йдеться про будь-яку сферу, ми спостерігаємо навіть недоречне чи помилкове вживання цього слова, яке пов'язують з такими поняттями, як книги, спектаклі, законодавчі акти, пам'ятники, сценарії чи грошові потоки та навіть космічні супутники. Отож такі комбінації з терміном s*ophistiqué* часто вимагають у французькій мові пояснень. *У* французьких текстах можна натрапити на таке речення: *le tableau de bord d'un Boeing …. est très sophistiqué – керування щитком приборів літака потребує надзусиль*. Зазначимо, що новий зміст цього слова в американській англійській мові (sophisticated – *сфальшований, нереальний, контрафактний*) відповідає колись застарілому та зниклому з часом значенню цього слова, зафіксованого в Робері ще 1848 року, коли поширення набув термін frelâté і слугував для визначення контрафакту вина, виробленого за межами Франції. Зазначимо, що французький термін frelâté утворився внаслідок так званого середземноморського сабіру [1] (змішаної або ламаної мови), тобто жаргону, який з'явився внаслідок поєднання арабських, французьких, італійських та іспанських слів.

Інший зміст терміна *sophisticated*, запозиченого з американської англійської – *надновий* чи *надскладний*, тобто поєднаний з новими технологіями, доволі поширений у політиці, економіці та фінансовій сфері французької мови.

Термін *Nominer*, запозичений з англійської мови, насправді не закріпився у лексиці французької мови, оскільки *to nominate* означає англійською *призначати, визначати як кандидата, призначати лауреатом, присвоювати ордени, медалі*. На думку французьких лінгвістів, такі значення не мають нічого спільного з французьким поняттям *nominer*, а французька мова володіє надмірною кількістю для визначення лексем значень *призначати, визначати, присвоювати*, які подають англійською тільки одним терміном. У французькій мові зафіксовано декілька синонімів: *il a été nommé, désigné, promu, honoré, primé, couronné* ..., що зайвий раз засвідчує відсутність підгрунтя для вживання *nominer* у французькій лексиці. Єдина царина вживання англіцизму *to nominate* доцільна, коли йдеться про присвоєння титулу або відповідного рангу офіцера французької Національної гвардії – *nommer chevalier* – особа, яка стала кавалером ордену Почесного легіону Франції, *nominé* – представлений до звання.

Графічна тотожність французьких слів з їхніми англійськими еквівалентами спричинила серйозні труднощі щодо перекладу англійських текстів французькою мовою. Перекладачі часто потрапляють в омофонну пастку, вживаючи графічно тотожні з їхніми англійськими еквівалентами слова, значення яких відмінне від англійського. У Франції можна наштовхнутися на вивіску кафе «Lavatory», що означає «вбиральня» чи «туалетна кімната». Наведемо французький переклад речення з англійської мови : *A 100 km de la mer*,

la crique était très peu profonde, on pouvait la franchir à gué, де англіцизм *creek* переклали у значенні французького слова *la crique* – маленька бухта, де гартують кораблі на 100 кілометрів від берега. Насправді йдеться про американські золотоносні водоспади, описані Джеком Лондоном. Можливо, через надмірну поспішність перекладач використав французький термін *crique,* який є омофоном англійському *creek,* що спричинило помилковий переклад [1].

У французькому перекладі можна натрапити на перенесення значень французьких графічно тотожних слів на протилежні англійські значення. У реченні *La jeune fille nous accueillit avec beaucoup de relief* перекладач подає *de relief* як чисто французьке значення *виставляти напоказ.* Насправді в англійській мові *relief* слід перекладати як *полегшення, розрада, втіха.* Отже, семантичне калькування також стало причиною конфузу внаслідок перекладу з англійської мови.

Попри всі несподіванки перекладу зазначимо: інтернаціоналізація численних англійських термінів сприяє полегшенню спілкування в галузі науки, техніки, виробництва, що є позитивним явищем. Однак значний вплив однієї мови на іншу може спричинити негативні наслідки для її функціонування. Це стосується мови тих народів, які вступають у тісні контакти з сильнішим мовним середовищем, зокрема, народів, які не мають державності. Якщо мову вивчає менше 70 % населення, то її вважають на межі зникнення. За даними «Атласу світових мов» ЮНЕСКО, під загрозою зникнення знаходяться близько 50 мов [4]. У загрозливому стані перебувають мови аборигенів Австралії, Індокитаю, Америки, Африки.

За реальної загрози існуванню цілісності мови-реципієнта лінгвістам і відповідним державним інституціям необхідно вчасно реагувати на засмічення мови (зокрема, іноземцями) власними граматичними та фонетичними нормами, до спрощення з метою полегшення її вживання та вивчення, щоб протистояти будь-яким проявам хибної нетерпимості до мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Berthier P. V.* Le français écorché / P. V. Berthier, J. P. Colignon. – Paris : Librairie classique E. Belin, 1987.
2. *Loubier Christiane*. De l'usage de l'emprunt linguistique / Christiane Loubier. – Paris : L'Harmattan, 2008.
3. *Стрельцова Галина*. Про мову Шекспіра і хіп-хопу / Галина Стрельцова // Коментарі. – 2014. – № 28. – С. 16.
4. *Славінська Ірина*. Про сленг і слем / Ірина Славінська // Коментарі. – 2014. – № 28. – С. 17.
5. *Гак В. Г.* Теория и практика перевода / В. Г. Гак // Перевод фразеологических единиц. – М. : Интердиалект +, 2003.

Стаття надійшла до редколегії 29.04.2016
Прийнята до друку 15.05.2016

THE BORROWINGS AND THE PROCESS OF GLOBALIZATION (FRENCH-ENGLISH LANGUAGE CONTACT)

Galyna Rabosh

Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 239-41-98,
e-mail: galyna.rabosh1@gmail.com

The desire for economic unity of the world, for the globalization, leads to the tendency of is its linguistic unity. In recent years, the experts notice that such objective factor as the prevalence of the Internet has led to the oversimplification of some world's languages and to the baseless clogging of them with English Term.

It is certain, that borrowing within reason is fully justified. However, when such borrowing leads to severe morphological, syntactic or phonetic changes and causes harm to linguistic system of the language that borrows such borrowing is baseless and harmful.

The analysis of English borrowings reveals the following four types of lexical borrowing: integrated, hybrid, false loan and tracing. Integral borrowing is reduced to unchanged borrowing of the form and content of a word or phrase, without any graphic adaptation (or adaptation). A hybrid borrowed includes borrowed meaning with partial borrowing of structure of foreign words. False borrowings are reduced to formal borrowing of components that allow to create a new word when neither form nor value are not fixed in the language from which this term is borrowed. Therefore, the French often has words which combining English components do not comply with the lexical meaning of English terms. There are a lots of such terms in the French vocabulary.

Tracing involves semantic, morphological and idioms tracing. In fact, morphological tracing integrates a borrowed English meaning of a word by literal translation: supermarché–supermarket. Used as synonyms such borrowings allow the user to highlight his views, approaches and enrich his own vocabulary.

Phraseological tracing is often called idiomatic tracing. In this case English phraseological units meet their French equivalents.

Semantic tracing consists of imposition of borrowed meaning on the words which already exist in the language that borrows. Syntactic tracing reduced to borrowing of syntactical structure of English language. Phonetic tracing reduced to preserving of English pronunciation.

The internationalization of many English terms makes the communication in sphere of science, technology and production easier. That is, borrowing from other languages is absolutely justified if it doesn't lead to clogging of a language and doesn't disrupt the structural integrity of a language, that borrows and doesn't do harm to its evolutionary development.

***Key words*:** globalization; borrowing; tracing; analysis.

ЗАИМСТВОВАНИЯ КАК РЕЗУЛЬТАТ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕСОВ (ФРАНЦУЗСКО-АНГЛИЙСКИ ЯЗЫКОВЫЕ КОНТАКТЫ)

Галина Рабош

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул.Университетская 1, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-41-98,
e-mail: galyna.rabosh1@gmail. com

В основе политики глобализации лежит англо-американская модель общества, его экономики, политики и культуры, языковым следствием чего является функционирование в мире английского

языка в обширном мировом пространстве. Стремление к экономическому единению мира, то есть к глобализации, вызывает тенденцию к его языковому единству.

Разумеется, заимствования в разумных пределах есть абсолютно оправданы. Но иногда такие заимствования приводят к серьёзным морфологическим, фонетическим или синтаксическим изменениям, наносят ущерб языковой системе языка-реципиента. Такие заимствования, являясь необоснованными, чреваты негативными последствиями для самого языка.

Анализ английских заимствований позволяет выделить следующие три типа лексических заимствований: интегральные, гибридные, «ошибочные» заимствования и калькирование.

Интегральные заимствования характеризуются неизменным заимствованием формы и содержания слова или словосочетания без какой-либо графической адаптации.

Гибридные заимствования включают заимствованное значение при частичном заимствовании строения иностранного слова.

«Ошибочные» заимствования сводятся к заимствованию компонентов, которые позволяют образовать новое слово, когда ни форма, ни значение не фиксируются в языке-источнике. Поэтому во французском языке весьма часто встречаются слова, которые, объединяя английские составные, не соответствуют лексическим значениям английских терминов.

Калькирование включает семантические, морфологические и фразеологические калькирования. Морфологическое калькирование интегрирует заимствованное английское значение слова посредством дословного перевода: *supermarché–supermarket*.

Фразеологическое калькирование иногда называют идиоматическим калькированием. Семантическое калькирование заключается в использовании заимствованного значения на те слова, которые уже существуют в языке-реципиенте.

Синтаксическое калькирование характеризуется заимствованием синтаксической структуры английского языка. Фонетическое калькирование сводится к сохранению английского произношения.

Интернационализация многих английских слов плодотворно влияет на улучшение общения в сфере науки, техники, производства. То есть, заимствования из других языков, особенно с английского, абсолютно оправданы и необходимы, если они не несут вред эволюционному развитию языка-реципиента.

***Ключевые слова*:** глобализация; заимствования; калькирование; анализ.